

ÚRSKURÐARNEFND UM VIÐSKIPTI VIÐ FJÁRMÁLAFYRIRTÆKI

Fjármálaeftirlitið · Suðurlandsbraut 32 · 108 Reykjavík · Sími: 525 2700 · Fax: 525 2727

Ár 2003, fimmtudaginn 20. febrúar, er fundur haldinn í Úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Guðjón Ólafur Jónsson, formaður, Helgi Sigurðsson, Íris Ösp Ingjaldsdóttir, Ólöf Embla Einarsdóttir og Sölvi Sölvason.

Fyrir er tekið **mál nr. 20/2002:**

M
gegn
fjármálafyrirtækinu F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r:

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefnd sóknaraðilar, annars vegar, og fjármálafyrirtækið F, hins vegar, hér eftir nefndur varnaraðili.

Málið barst úrskurðarnefnd 2. desember 2002 með bréfi lögmanns sóknaraðila, dagsettu 29. nóvember 2002. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 5. desember 2002, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi lögmanns varnaraðila, dagsettu 9. janúar 2003. Bréfið var sent lögmanni sóknaraðila með bréfi nefndarinnar, dagsettu 10. janúar 2003, og sóknaraðila gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi lögmanns sóknaraðila, dagsettu 22. janúar 2003.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 6. og 10. janúar, 13., 18. og 20. febrúar.

II.

Málsatvik.

Hinn 6. september 1999 sótti A, hér eftir nefnd lántaki, um svonefnt launalán hjá varnaraðila að fjárhæð kr. 1.100.000. Skyldi lánstími vera þrjú og hálf ár með mánaðarlegum gjalddögum, hinum fyrsta 5. október 1999. Til tryggingar láninu kvaðst lántaki vilja setja að handveði tryggingarbréf. Þá myndu sóknaraðilar og sonur lántaka, sem þá var tæpra 18 ára, takast á hendur sjálfskuldarábyrgð. Óskaði lántaki eftir því að varnaraðili millifærði greiðslur hennar á afborgunum og vöxtum af væntanlegu láni af sparisjóðsbók hjá varnaraðila. Varnaraðili samþykkti að veita lántaka lánið hinn 16. september 1999 með áritun á umsóknina og var þá merkt við viðeigandi reiti þess efnis að til tryggingar væri handveð auk sjálfskuldarábyrgðar.

Hinn 16. september 1999 gaf áðurnefndur lántaki í samræmi við ofangreint út skuldabréf til varnaraðila að fjárhæð kr. 1.100.000. Er þar tilgreint að varnaraðila sé sett að veði með 1. veðrétti tryggingarbréf nr. XXX. Til tryggingar skilvisri og skaðlausri greiðslu höfuðstóls, vísitöluálags, vaxta, dráttarvaxta og alls kostnaðar sem af vanskilum kynni að leiða og skuldara bæri að greiða að skaðlausu tókust sóknaraðilar og sonur lántaka á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu. Gilti ábyrgðin jafnt þótt

greiðslufrestur yrði veittur á láninu, einu sinni eða oftari og eins þótt skipt yrði um ábyrgðaraðila, uns skuldin væri að fullu greidd. Þá var og tekið fram að ábyrgðin gildi þótt breyting yrði gerð á vaxtakjörum, þ.m.t. vaxtaálagi. Ágreiningslaust er með aðilum að sonur lántaka hafi verið ófjárráða þá er hann tókst á hendur umrædda sjálfskuldarábyrgð.

Hinn 17. september 1999, degi eftir útgáfu skuldabréfsins, rituðu sóknaraðilar og áðurgreindur sonur lántaka undir staðlaða yfirlýsingu á vegum varnaraðila þar sem þau staðfestu að þau hefðu kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir. Í yfirlýsingunni er að finna ákvæði um greiðslumat þar sem ábyrgðarmönnum er gefinn kostur á að merkja við reiti merktá já og nei sem svar við spurningunni hvort þeir óski eftir því að greiðslugeta greiðanda yrði metin. Er tekið fram að greiðslumatið taki eingöngu til könnunar á fjármálum greiðanda hjá varnaraðila og uppfléttingar í vanskilaskrá. Hafi varnaraðili ekki aðrar upplýsingar um fjárhagslega stöðu greiðanda undir höndum. Sérstaklega var tekið fram í stöðluðum texta yfirlýsingarinnar að greiðslumat færi ávallt fram ef lánsfjárhæð væri hærri en kr. 1.000.000. Sóknaraðilar merktu við hvorugan fyrrgreindra reita.

Hinn 17. september gaf B, út svonefnt tryggingarbréf með handveði þar sem hann setti varnaraðila að handveði fimm húsbréf, hvert að nafnvirði 100.000, samtals þá að markaðsvirði kr. 1.045.018 og tryggingarvixil að fjárhæð kr. 100.000 fyrir áðurgreindu láni til lántaka. Var varnaraðila heimilað hvenær sem væri að taka sér greiðslu af handveðinu eins og þörf krefði að hans mati til lúkningar skuld lántaka við varnaraðila, auk vaxta, dráttarvaxta og alls kostnaðar sem af vanskilum kynni að leiða.

Hinn 31. mars 2000 var gerð breyting á greiðsluskilmálum umrædds skuldabréfs. Hækkuðu eftirstöðvar nafnverðs bréfsins og var gjalddögum þess fjölgað úr 42 í 72. Að öðru leyti skyldu ákvæði skuldabréfsins haldast óbreytt. Samþykktu sóknaraðilar og sonur útgefanda, sem þá var orðinn fjárráða, breytinguna fyrir sitt leyti.

Hinn 25. apríl 2001 var sóknaraðilum tilkynnt að skuldabréfið hefði verið sent í innheimtu til lögfræðings vegna vanskila. Var þeim sent innheimtubréf hinn 30. maí 2001 og greiðsluáskorun 10. júní 2002. Með bréfi, dagsettu 29. ágúst 2002, óskaði lögmaður sóknaraðila upplýsinga um hvort húsbréf og tryggingarvixill, sem varnaraðili hefði að handveði samkvæmt áðurnefndu tryggingarbréfi, hefðu verið hagnýttar til greiðslu skuldarinnar. Var enn fremur óskað skýringa á því hvernig á því stæði hefði það ekki verið gert. Í bréfi lögmanns varnaraðila til lögmanns sóknaraðila, dagsettu 24. september 2002, var tekið fram að ekkert benti til þess að ábyrgð sóknaraðila hafi átt að vera til vara, þ.e. að varnaraðila hafi verið skylt að ganga fyrst að handveðinu. Í bréfi sínu til lögmanns varnaraðila, dagsettu 4. október 2002, kvaðst lögmaður sóknaraðila ráða það af svari lögmanns varnaraðila að handveðsettar tryggingar hafi ekki verið hagnýttar og óskaði hann upplýsinga um hvort þær væru ekki enn til staðar.

Með bréfi sínu, dagsettu 5. nóvember 2002, gerði lögmaður sóknaraðila lögmanni varnaraðila grein fyrir því að tilraunir sóknaraðila til að afla trygginga vegna aðfarabeidna varnaraðila hefðu ekki tekist. Hafði aðfarargerðum þá verið frestað í tvígang að sögn lögmannsins. Var lögmanni varnaraðila tilkynnt að sóknaraðilar hefðu falið lögmanni sínum að skjóta málinu til úrskurðarnefndarinnar. Árangurslaust fjárnám var gert hjá sóknaraðilum hinn 26. nóvember 2002.

Málinu var skotið til úrskurðarnefndarinnar með bréfi lögmanns sóknaraðila, dagsettu 29. nóvember 2002.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðilar krefjast þess „að litið verði svo á að sjálfskuldarábyrgð á veðskuldabréf sé ógild“.

Sóknaraðilar byggja málatilbúnað sinn á því að forsendur fyrir sjálfskuldarábyrgð þeirra hafi brostið. Benda sóknaraðilar í fyrsta lagi á að varnaraðili hafi fallið einhliða frá veðtryggingu skulda með því að afla ekki samþykkis veðsala fyrir skuldbreytingu hinn 31. mars 2000. Hafi honum verið óheimilt að gefa þá tryggingu eftir án samþykkis kæranda. Kveða sóknaraðilar veðtrygginguna hafa verið ákvörðunarástæðu fyrir sjálfskuldarábyrgð sinni og síðar fyrir samþykki skuldbreytingar. Hafi forsendur ábyrgðarinnar þar með brostið og leiði það til ógildis ábyrgðaryfirlýsingar þeirra. Segja sóknaraðilar breytingu á greiðsluskilmálum skuldabréfsins hvorki hafa borið með sér að fallið hefði verið frá veðtryggingunni né að þau hefðu samþykkt það. Hafi sérstaklega verið tekið fram í skjalinu að önnur ákvæði skuldabréfsins en vörðuðu gjaldlega héldust óbreytt. Telja sóknaraðilar varnaraðila hafa leynt þau upplýsingum sem hafi haft grundvallarþýðingu við undirritun skjalsins. Hafi veðtryggingin ekki eingöngu verið varnaraðila til hagsbóta heldur ennfremur sóknaraðilum.

Í öðru lagi vísa sóknaraðilar til þess að forsenda hafi brostið fyrir ábyrgð þeirra þar sem í ljós hafi komið að þriðja ábyrgðarmanninn hafi skort gerhæfi til að taka slíka ábyrgð á sínar herðar. Hafi sjálfskuldarábyrgðarmenn því verið færri en til stóð í upphafi. Þá hafi ennfremur skipt miklu máli við ákvörðun sóknaraðila að um son lántaka hafi verið að ræða.

Í þriðja lagi kveða sóknaraðilar varnaraðila hafa brotið gegn reglum fjármálastofnana um notkun sjálfskuldarábyrgða. Hafi varnaraðili virt að vettugi skyldu til að meta greiðslugetu aðalskuldara og kynna sóknaraðila niðurstöðu þess mats. Þá hafi varnaraðili ekki upplýst sóknaraðila um fjárhagsvanda aðalskuldara, m.a. um að tvívegis hefði verið gert hjá honum árangurslaust fjárnám, annars vegar árið 1995 og hins vegar árið 1996. Ennfremur hafi sóknaraðilar ekki verið upplýstir um að fallið hefði verið frá veði í tryggingarbréfi. Loks hafi varnaraðili brotið gegn reglunum með því að heimila 17 ára syni lántaka að gangast í sjálfskuldarábyrgð.

Loks vísa sóknaraðilar til ákvæða laga um neytendalán nr. 121, 1994 og 36. gr. samningalaga nr. 7, 1936.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili kveður viðskiptavin sinn til margra ára, fyrrgreindan B, hafa farið þess á leit við sig í byrjun september 1999 að varnaraðili lánaði lántaka kr. 1.100.000 til einhverra ára en lántaki hafi skuldað B húsaleigu. Hafi hún verið í ágætri vinnu og getað útvegað ábyrgðarmenn. Myndi B gera baksamning (sic) við varnaraðila til tryggingar greiðslu skuldarinnar um að leggja að handveði húsbref og tryggingarvixil. Hafi lántaki í framhaldi af þessu ritað undir lánsúmsókn og þar tilgreint væntanlega ábyrgðarmenn. Hafi henni verið tjáð að formlega yfirlýsingu ábyrgðarmanna þyrfti um að þeir hefðu kynnt sér upplýsingabækling varnaraðila um ábyrgðarmenn. Hafi hvorki væntanlegum lántaka né ábyrgðarmönnum verið kunnugt um bakábyrgð (sic) B á þessari stundu og hún því ekki verið ákvörðunarástæða fyrir undirritun þeirra.

Varnaraðili kveður ábyrgðarmenn hafa undirritað yfirlýsingu um að hafa kynnt sér fyrrgreindan bækling og að ekki hafi verið merkt við á yfirlýsingunni að óskað væri eftir mati á greiðslugetu lántaka. Segir varnaraðili ábyrgðarmenn vera vini hennar og því

kunnugt um aðstæður hennar. Síðan hafi verið ritað undir umrætt skuldabréf og andvirði þess notað til greiðslu á skuld lántaka við B. Kveður varnaraðili að reynt hafi verið í upphafi að ganga að aðalskuldara þegar bréfið lenti í vanskilum og hafi aðfarargerð lokið með árangurslausu fjárnámi. Hafi af þeirri ástæðu verið tekin ákvörðun um að ganga að ábyrgðarmönnum með aðfarargerð.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili hafi hvorki gert kröfu um að gert yrði sérstakt mat á greiðslugetu lántaka, né að fá niðurstöðu þess. Hafi það hvorki verið ákvörðunarástæða fyrir því að sóknaraðilar tókust á hendur ábyrgð á umræddu láni að fyrir lægi handveð til tryggingar skuldinni né hver staða lántaka hafi verið við lánveitinguna enda hafi þeim mátt vera það ljóst. Hafi upplýsingar um handveðið fyrst komið í ljós á skuldabréfinu fyrir mistök starfsmanns varnaraðila sem hafi sett upplýsingar um trygginguna í form bréfs en hún hafi hins vegar aðeins átt að vera bakábyrgð milli varnaraðila og handveðsala. Heldur varnaraðili því fram að það sé ekki mál ábyrgðarmanna hvort fallið hafi verið frá veðtryggingunni, auk þess sem þeim hafi ekki verið kunnugt um efni hennar fyrr en eftir að innheimtuaðgerðir beindust að þeim. Hafi sóknaraðilar og ritað undir skuldbreytingu án athugasemda þrátt fyrir að samþykki handveðsala lægi ekki fyrir.

Varnaraðili telur það ekki leysa sóknaraðila undan ábyrgð þótt ábyrgð sonar sóknaraðila hefði fallið niður sökum þess að hann hafi verið ófjárráða við útgáfu skuldabréfsins. Vísar varnaraðili til fyrrgreinds kynningarbæklings sem sóknaraðilar hafi kynnt sér þar sem fram komi að miða skuli við að ábyrgðarmenn séu ekki yngri en tvítugir. Hafi þeim mátt vera ljóst að hann hafi verið of ungur og auk þess ófjárráða. Þá bendir varnaraðili á að sonur lántaka hafi verið orðinn fjárráða þá er hann ritaði undir skuldbreytingu lánsins. Hafi hann með þeirri undirritun tekist á hendur ábyrgð á greiðslu lánsins.

Varnaraðili mótmælir því sem röngu að hann hafi brotið reglur fjármálastofnana um notkun sjálfskuldarábyrgðar. Þá brjóti hin umdeildu skuldabréfaviðskipti hvorki í bága við lög um neytendalán nr. 124, 1994 né 36. gr. samningalaga nr. 7, 1936.

V.

Niðurstaða.

Í málinu gera sóknaraðilar kröfu um að sjálfskuldarábyrgð þeirra á greiðslu láns samkvæmt tilteknu skuldabréfi verði ógilt. Skilja verður málatilbúnað varnaraðila svo að hann krefjist þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað.

Samkvæmt 5. gr. samþykkta fyrir úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki er það skilyrði fyrir meðferð máls hjá nefndinni að fjármálafyrirtæki hafi hafnað kröfu viðskiptamanns eða að ekki hafi tekist að leysa málið með sátt innan fjögurra vikna frá því að viðskiptamaður lagði málið fyrir fjármálafyrirtæki. Gögn málsins bera ekki með sér að sóknaraðilar hafi krafist þess að varnaraðili felldi niður sjálfskuldarábyrgð þeirra, hvorki á grundvelli brostinna forsenda né annarra ástæðna. Varnaraðili hefur hins vegar ekki gert athugasemdir við málatilbúnað sóknaraðila að þessu leyti og þykja því ekki efni til að vísa málinu frá nefndinni af þessum sökum.

Óumdeilt er í málinu að sóknaraðilar gengust í sjálfskuldarábyrgð fyrir láni að fjárhæð kr. 1.100.000. Samkvæmt 2. mgr. 3. gr. þágildandi samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða, dagsetts 27. janúar 1998, var fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda þegar óskað væri sjálfskuldarábyrgðar til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem næmi meira en kr. 1.000.000, sbr. nú 3. mgr. 3. mgr. samkomulags

um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsetts 1. nóvember 2001. Er og tekið fram í stöðluðum texta í yfirlýsingu sjálfskuldarábyrgðaraðila að greiðslumat fari ávallt fram ef lánsfjárhæð er hærri en kr. 1.000.000. Samkvæmt þágildandi samkomulagi skyldi tryggt að viðskiptamaður gæti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengist í ábyrgðina enda lægi fyrir að greiðandi hefði samþykkt það. Þá bæri fjármálafyrirtæki að upplýsa ábyrgðarmann ef niðurstaða greiðslumats benti til að greiðandi gæti ekki efnt skuldbindingar sínar.

Samkvæmt framansögðu hvíldi sú skylda á varnaraðila að meta greiðslugetu lántaka áður en sóknaraðilar gengust í ábyrgð til tryggingar skuldbindingum hennar við varnaraðila. Fyrir liggur að varnaraðili fullnægði ekki þessari skyldu sinni. Var skylda þessi óháð því hvort sóknaraðilar óskuðu eftir slíku greiðslumati eður ei. Þá breytir meint vinfengi sóknaraðila við lántaka hér engu um.

Þá liggur fyrir að umrætt skuldabréf var gefið út 16. september 1999 en yfirlýsing sóknaraðila um að þau hefðu kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgð og þar sem vikið er að fyrrgreindu greiðslumati var gefin degi síðar hinn 17. september 1999. Liggur ekki annað fyrir en að þau hafi þá þegar verið búin að rita undir sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfinu.

Ljóst er að greiðslumat það, sem varnaraðila var skylt að framkvæma, hefði leitt í ljós að gert hefði verið árangurslaust fjárnám í tvígang hjá lántaka örfáum árum áður, auk þess sem upplýst hefði verið um önnur vanskil hans. Verður varnaraðili að bera allan halla í þeim efnum enda hlaut honum að vera ljós fjárhagsstaða lántaka eða mátti altjont vera hún ljós. Má draga stórlega í efa að niðurstaða greiðslumats hefði getað orðið önnur en sú að lántaki gæti ekki efnt skuldbindingar sínar en sú niðurstaða hefði eðli máls samkvæmt haft verulega þýðingu fyrir ákvörðun sóknaraðila um hvort þau skyldu gangast í sjálfskuldarábyrgð til tryggingar þeim skuldbindingum.

Samkvæmt frásögn varnaraðila sjálfs var fyrrgreint lán veitt að beiðni viðskiptavinar varnaraðila sem lántaki skuldaði húsaleigu og rann andvirði þess til þessa viðskiptavinar varnaraðila. Lagði hann að handveði til tryggingar láninu viðskiptabréf að verðmæti 1.145.018 sem var hærri fjárhæð en lánsfjárhæðin. Gaf hann út tryggingarbréf vegna þessa hinn 17. september 1999, degi eftir útgáfu skuldabréfsins. Í lánsúmsókn, dagsettri 6. september 1999, kemur fram að væntanlegur lántaki, vilji setja að veði „*TR.BRÉF XXX*“ og í skuldabréfinu sjálfu, sem sóknaraðilar undirrituðu sem sjálfskuldarábyrgðaraðilar, segir að varnaraðila sé sett að veði með 1. veðrétti „*Tryggingarbréf no. XXX*“. Verður því við það að miða að sóknaraðilar hafi staðið í þeirri trú að auk sjálfskuldarábyrgðar þeirra hefði varnaraðili handveð til tryggingar efnudum lántaka. Breytir þá engu hvaða hugmyndir varnaraðili hafði um þýðingu fyrrgreinds handveðs eða hvernig standi á tilgreiningu þess í skuldabréfinu. Verður varnaraðili, sem hefur atvinnu af bankaviðskiptum og býr yfir mikilli sérfræðiþekkingu á því sviði, að bera allan halla af því hvernig staðið var að málum af hans hálfu við umrædda lánveitingu.

Varnaraðili hefur ekki mótmælt þeim fullyrðingum sóknaraðila að hann hafi létt handveði sínu af fyrrgreindum viðskiptabréfum. Eins og atvikum er háttað í máli þessu verður að telja að það hefði verið í samræmi við góða og eðlilega viðskiptahætti að fyrst yrði gengið að handveði áður en sjálfskuldarábyrgðarmenn yrðu krafðir um greiðslu skuldarinnar. Má því ætla, ekki hvað síst þegar litið er til tilurðar lánveitingarinnar, að

umrætt handveð hafi haft verulega þýðingu við ákvörðun sóknaraðila um að gangast í sjálfskuldarábyrgð fyrir lántaka.

Með vísan til alls framanritaðs og eins og atvikum máls þessa er að öðru leyti háttað þykir mega fallast á með sóknaraðilum að forsendur hafi brostið fyrir sjálfskuldarábyrgð þeirra á láni samkvæmt skuldabréfi, útgefnu af lántaka, hinn 16. september 1999, upphaflega að fjárhæð kr. 1.100.000, og sé ábyrgðin af þeim sökum ógild. Koma þá ekki til skoðunar ákvæði 36. gr. laga um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa nr. 7, 1936 eða aðrar málsástæður sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á láni samkvæmt skuldabréfi, útgefnu af A, hinn 16. september 1999, upphaflega að fjárhæð kr. 1.100.000, er ógild.

Reykjavík, 20. febrúar 2003.

Guðjón Ólafur Jónsson

Íris Ösp Ingjaldsdóttir

Helgi Sigurðsson

Ólöf Embla Einarsdóttir

Sölvi Sölvason